

Loomakaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga tehakse loomakaitse seaduses (edaspidi *LoKS*) kaks sisulist muudatust. Esiteks muudetakse seaduses munatootmiseks peetavate kanade heaolu tagavaid nõudeid. Eelnõuga tehakse ettepanek keelustada alates 2035. aasta 1. jaanuarist toidumunade tootmise eesmärgil peetavate kanade, sealhulgas kanatibude ja noorkanade (edaspidi koos *munakanad*) pidamine puuris. Lisaks nähakse eelnõuga ette, et alates 2026. aasta 1. jaanuarist ei tohi loomapidaja munakanade pidamisega alustamise korral nende pidamiseks ehitada ega kasutusele võtta puuri. Seega tuleb toidumunade tootmisega tegelevatel ettevõtjatel alates 2026. aastast kasutusele võetav tootmissüsteem ehitada ja sisustada selliselt, et selles oleks võimalik pidada munakanu puurivabalt.

Euroopa Liidus (edaspidi *EL*) on munakanade pidamine reguleeritud nõukogu direktiiviga 1999/74/EÜ¹ (edaspidi *direktiiv 1999/74/EÜ*), milles on sätestatud nõuded munakanade pidamiseks ja neile eluks sobivate tingimuste loomiseks ettevõtetes, kus on rohkem kui 350 munakana. Alates 2012. aastast on EL-is, sealhulgas Eestis, keelatud munakanu pidada täiustamata ehk rikastamata puuris ning munakanade puuris pidamise korral on kohustuslik kasutada täiustatud ehk rikastatud puure. Võrreldes varem kasutusel olnud rikastamata puuridega on rikastatud puurides tagatud kanadele suurem puuripind, pesad, õrred, allapanu ja muu vajalik. Direktiiviga 1999/74/EÜ anti liikmesriikidele aega minna üle munakanade pidamiselt rikastamata puurides munakanade pidamisele rikastatud puurides. Direktiivi 1999/74/EÜ nõuete ülevõtmiseks on kehtestatud põllumajandusministri 19. juuni 2003. a määrus nr 59 „Nõuded kanade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele“.² Rikastamata puuri kasutamise keelu järgimiseks tuli munatootmisega tegelevatel ettevõtjatel teha investeeringuid – suurendada pidamisala, lisada puuridesse rikastusvahendid ja pesad munemiseks. 99,8% Eesti munakanakarjadest peetakse praegu kas nõuetekohastes rikastatud puurides või alternatiivseid pidamisviise kasutades.

Rikastatud puur piirab siiski munakanade liikumisvõimalusi ja loomupäraseid käitumisharjumusi ning seetõttu on vajalik minna üle alternatiivsele pidamisviisile. Nimetatud põhjustel on juba mitmed EL-i liikmesriigid otsustanud minna üle alternatiivsele pidamisviisile ning keelustanud munakanade pidamise rikastatud puuris³. Põllumajandusloomade ja -lindude heaolu on järjest enam inimeste ostukäitumise aluseks. Märgata on tarbija nõudlust alternatiivsel pidamisviisil peetud munakanade toodetud munade järele. Seetõttu on munakanade puuris pidamise keelustamine suur samm edasi, et ajale jalgu jäänud pidamistingimusi parandada. Munakanade puuris pidamise keelustamise peamiseks eesmärgiks on parendada munakanade heaolu, mis on kooskõlas „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ laiemaga eesmärgiga – parandada loomaheaolu taset.

¹ Nõukogu direktiiv [1999/74/EÜ](#), millega sätestatakse munakanade kaitse miinimumnõuded (EÜT L 203, 03.08.1999, lk 53–57)

² [RT I, 25.11.2021, 12](#)

³ K. Vain, U. Varblane. Eesti munatootmise üleminek kanade vabapidamissüsteemidele. Aruanne. Tartu Ülikool. Oktoober 2023. [Eesti munatootmise üleminek vabapidamissüsteemidele.pdf](#)

Arvestades munakanade puuris pidamise keelustamise mõjusid, on põhjendatud vajadus sätestada toidumunade tootmisega tegelevatele ettevõtjatele üleminekuaeg oma tegevuse ümberkorraldamiseks. Kuna 2012. aastal mindi üle munakanade pidamiselt rikastamata puurides munakanade pidamisele rikastatud puurides, pidid toidumunade tootmisega tegelevad ettevõtjad investeerima rikastatud puuridesse. Puuris pidamise keelustamise pikk üleminekuaeg on tingitud olukorrast, kus eelmise investeeringu kasutus- ja tasuvusaeg on just lõppenud ja ilma üleminekuajata ei ole ettevõtjatele uusi kohustusi seada proportsionaalne. Linnukasvatus moodustab praegu ligikaudu 5% kogu Eesti põllumajandustootmisest.

Teiseks muudetakse LoKS-is katseloomade kasutamise kohta teabe avaldamisega seotud ülesannete jaotust. Siiani Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (edaspidi *ReM*) ülesandeks olnud katseloomade kasutamise kohta statistilise teabe kogumise, kontrollimise ja avaldamise ülesanne antakse üle Põllumajandus- ja Toiduametile (edaspidi *PTA*).

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi loomatervise ja -heaolu nõunik Kadri Kabel (tel 5687 7104, kadri.kabel@agri.ee) ja sama valdkonna valdkonnajuht Kadri Kaugerand (tel 5646 9917, kadri.kaugerand@agri.ee). Eelnõule on juriidilise ekspertiisi teinud ja seletuskirja kvaliteeti kontrollinud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Katrin Tuula (tel 625 6166, katrin.tuula@agri.ee). Keeleliselt toimetas eelnõu ja seletuskirja õigusosakonna peaspetsialist Leeni Kohal (tel 5698 4327, leeni.kohal@agri.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud ühegi menetluses oleva eelnõuga.

Muudatused on seotud „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030”⁴ seatud eesmärkide rakendamiseks vajalike meetmete ja tegevustega, mida kirjeldatakse programmis „Põllumajandus, toit ja maaelu 2024–2027”⁵. Meetme „Taimetervise, loomade tervise ja heaolu tagamine” hulka kuuluva tegevuse „loomade heaolu” eesmärk on parandada loomade heaolu taset. Mõlemad muudatused aitavad kaasa loomade heaolu edendamisele.

Eelnõu on kooskõlas direktiiviga 1999/74/EÜ⁶. Nimetatud direktiivi artikli 13 lõikes 2 nähakse ette, et asutamislepingus sätestatud üldeeskirju järgides võivad liikmesriigid oma territooriumil munakanade kaitseks säilitada või kohaldada selle direktiiviga sätestatutest rangemaid sätteid. Liikmesriigid teavitavad komisjoni kõikidest sellistest meetmetest. EL-i strateegia „Talust taldrikule“ (ingl k „*Farm to Fork Strategy*“,edaspidi *strateegia F2F*)⁷ raames on Euroopa Komisjon (edaspidi ka *EK*) lubanud üle vaadata põllumajandusloomade ja -lindude pidamise nõuded. Strateegia F2F algatuse raames on Euroopa Toiduohutusamet (edaspidi *EFSA*) juba koostanud erinevaid teaduslikke arvamusi, sealhulgas munakanade puuris pidamise kohta.⁸ Lisaks on EK-ile esitatud rahvaalgatus „End of the Cage Age”⁹, millega soovitakse kogu EL-is keelustada teatud liiki kuuluvate loomade, sealhulgas munakanade pidamine puuris. Uue, 2024.

⁴ Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030. Valdkonna arengukava. Maaeluministeerium 2021. <https://www.agri.ee/pollumajanduse-ja-kalanduse-valdkonna-arengukava-aastani-2030>

⁵ Põllumajandus, toit ja maaelu. Programm 2024–2027. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, 2024. <https://www.agri.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/maaeluministeerium/strateegilised-alusdokumendid#tulemusvaldkonna-pro>

⁶ Nõukogu direktiiv 1999/74/EÜ, millega sätestatakse munakanade kaitse miinimumnõuded (EÜT L 203, 03.08.1999, lk 53–57)

⁷ Strateegia F2F veebileht https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/eci/eci-end-cage-age_en#next-steps

⁸ Euroopa Toiduohutusamet. <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7789>

⁹ https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/eci/eci-end-cage-age_en

aastal valitud Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja toidu voliniku Christophe Hanseni ja loomatervise ja -heaolu voliniku Olivér Várhelyi eesmärgiks on üle vaadata loomade heaolu õigusruum ja edasi liikuda munakanade puuris pidamise keeluga terves EL-is.¹⁰ Lisaks on Euroopa Komisjon avaldanud (19.02.2025) põllumajanduse ja toidu visioonidokumendi¹¹, milles tuuakse ära eesmärgid antud valdkondades, sh õigusraamistiku ülevaatamine ja edasiliikumine munakanade puuris pidamise keelustamisega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

Eelnõuga muudetakse loomakaitseadust (RT I, 02.01.2025, 25).

2. Seaduse eesmärk

LoKS-i muudatuste peamine eesmärk on puuris pidamise keelustamisega parandada munakanade heaolu. Rikastatud puur piirab munakanade liikumisvõimalusi ja loomupäraseid käitumisharjumusi ning seetõttu on munakanade heaolu tagamiseks vajalik minna üle alternatiivsele pidamisviisile.

Alates 2012. aastast on kogu EL-is kasutusel uus kanalate sisseseade (täiustatud puurid), mida on otstarbekas kasutada nende kasutus- ja tasuvusaja lõpuni ehk umbes 10 aastat. Sellest kasutus- ja tasuvusaja möödumisest arvates tuleb kehtestada Eestis toidumunade tootmisega tegelevatele ettevõtjatele tootmise ümberkorraldamiseks üleminekuaeg, mis peab olema piisav, et teha investeeringud uutesse hoonetesse ja seadmetesse ning vajadusel korraldada ka keskkonnakontrollistrateegiate kasutuselevõtt, et tagada alternatiivse pidamisviisi võimalikult väike negatiivne keskkonnamõju. Samuti on üleminekuaeg vajalik selleks, et saaksid juurduda oskused ja teadmised lindude vabapidamise või muu alternatiivse pidamisviisi kohta. Lisaks eeltoodule on tarvis leida Eesti ettevõtetesse sobivad linnutõud ja võimalik, et ka uued tarnepartnerid. Piisav üleminekuaeg ehk 10 aastat on vajalik ka selleks, et ettevõtjad jõuaksid olemasolevad hooned ümber ehitada või rajada uued nõuetekohased pidamishooned ja vajadusel osta juurde või rentida maad uute tootmispindade jaoks. Alternatiivse pidamisviisi puhul saab samal pindalal pidada umbes poole vähem kanu, mis tähendab, et munatoodangu säilitamiseks peavad ettevõtjad laiendama tootmispinda.¹² Järgmisel toetuste eelarveperioodil on võimalik arvestada linnukasvatusektori vajadustega. Lisaks nähakse eelnõuga ette piirang toidumunade tootmise eesmärgil peetavate munakanade pidamisega alustavatele ettevõtjatele. Muudatuse kohaselt on alates 2026. aastast lubatud rajada uus munatootmisettevõtte üksnes munakanade pidamiseks alternatiivsel pidamisviisil.

LoKS-i muudatuste teine eesmärk on tagada avaldatava statistilise teabe õigsus katseloomade kasutamise valdkonnas, muuta efektiivsemaks riigiasutuste tööjaotus ja toetada katseloomade kaitse valdkonnas tõhusa järelevalve teostamist. Sellel eesmärgil on eelnõus kavandatud katseloomade kasutamise kohta loomkatse protokollide põhjal statistilise teabe kogumise, kontrollimise ja avaldamise ülesanne anda ReM-ilt üle PTA-le.

Eelnõule eelnenud loomakaitseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse (edaspidi *VTK*) kohaselt on põhjendatud anda katseloomade kasutamise kohta statistiliste

¹⁰ Christophe Hanseni ja Olivér Várhelyi tutvustus ja 2024-2029 Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja toidu ning loomatervise ja -heaolu eesmärgid: https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners/christophe-hansen_en#documents, https://commission.europa.eu/about/organisation/college-commissioners/oliver-varhelyi_en?prefLang=et

¹¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/ip_25_530

¹² K. Vain, U. Varblane. Eesti munatootmise üleminek kanade vabapidamissüsteemidele. Aruanne. Tartu Ülikool. Oktoober 2023. [Eesti munatootmise üleminek vabapidamissüsteemidele.pdf](#)

andmete koondamise ülesanne ReM-ilt üle PTA-le. VTK toimiku number EIS-is on 24-0642.¹³ VTK-s ei ole analüüsitud munakanade puuris pidamise keelustamist. Munakanade puuris pidamise keelustamise jaoks ei ole koostatud eelnevalt väljatöötamiskavatsust, sest elnõu menetlus on põhjendatult kiireloomuline hea õigusloome ja normitehnika eeskirja (HÕNTE) § 1 lg 2 p 1 mõttes. Eelnõu kiireloomulisus tuleneb poliitilisest valikust. ReM-i eesmärk on tagada, et toidutootmine oleks kestlik. Selle üks eeldusi on parandada loomade heaolu. Munakanade puuris pidamise keelustamise teemat on arutatud Riigikogu maaelukomisjonis viiel istungil (13.02.2024, 18.03.2024, 07.05.2024, 10.06.2024 (avalik istung) ja 16.09.2024), istungite protokollid on leitavad Riigikogu veebilehelt).¹⁴ Lisaks toimus 13. augustil 2024. aastal ReM-is kohtumine munatootmissektori esindajatega kus paluti sektorilt ka kirjalikke vastuseid küsimustikule. Samuti on tehtud sektoriga fookusgrupi intervjuud juunis 2024. Kohtumise, küsimustiku ja intervjuude tulemusi analüüsides jõuti otsusele, et munakanade pidamine puuris tuleb keelustada piisava üleminekuajaga (10 aastat) ja selliste uute lindlate rajamine, kus kasutatakse munakanade pidamiseks rikastatud puure, ei ole alates 2026. aastast põhjendatud. Lisaks on munakanade puuris pidamise keelustamiseks esitatud rahvaalgatus (rahvaalgatus.ee).¹⁵

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse LoKS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse seadust §-ga 4².

Uue lisatava §-ga 4² keelustatakse munakanade pidamine puuris.

Munakanade puuris pidamise keelustamise ettepanek laekus Riigikogule veebilehe Rahvaalgatus.ee kaudu 18. jaanuaril 2024. aastal ning Riigikogu juhatus otsustas 23. jaanuaril 2024. aastal võtta nimetatud ettepaneku menetlusse. Maaelukomisjon tegi 13. juunil 2024. aastal ReM-ile ettepaneku analüüsida munakanade puuris pidamiselt puurivabale pidamisviisile ülemineku mõjusid. ReM saatis komisjonile 9. septembril 2024. aastal analüüsi, milles kirjeldati selle tulemusi ja tehti ettepanek keelustada munakanade puuris pidamine Eestis 10-aastase üleminekuajaga. Puuris pidamise keelustamise ettepaneku eesmärk on parandada munakanade igapäevast heaolu ning linnukasvatussektori jätkusuutlikkust, ohustamata seejuures lindude tervist ja heaolu.

Euroopa riikidest on munakanade pidamise rikastatud puuris keelustanud Luksemburg, Austria, Saksamaa (täielik keeld alates 2025. aastast), Taani (täielik keeld alates 2035. aastast), Tšehhi (täielik keeld alates 2027. aastast), Šveits ja Belgia regioon Valloonia (täielik keeld alates 2028. aastast). Kolm riiki – Läti, Leedu ja Poola –, millest Eesti impordib kõige rohkem mune, ei ole munakanade puuris pidamist keelustanud.¹⁶

Munakanade puuris pidamise keelamisega riivatakse peamiselt ettevõtlusvabadust. Põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 31 sätestab õiguse tegeleda ettevõtlusega. Ettevõtlusvabaduse kaitsealasse kuulub kogu tulu saamise eesmärgil toimuv tegevus. Ettevõtlusvabaduse tuumaks on riigi kohustus mitte teha põhjendamatuid takistusi ettevõtluseks ja seda vabadust riivab iga abinõu, mis takistab,

¹³ Eelnõude infosüsteem. Loomakaitseseaduse muutmise seaduse elnõu väljatöötamiskavatsus, 14.06.2024.

<https://eelroud.valitsus.ee/main/mount/docList/01569ba7-ee1c-43bd-940d-8ed8f6aa94d5>

¹⁴ Veebileht Riigikogu.ee <https://www.riigikogu.ee/tegevus/paevakorrad-ja-protokollid/>

¹⁵ Veebileht Rahvaalgatus.ee <https://rahvaalgatus.ee/initiatives/1020-l%C3%B5petame-kanade-puurispidamise-eeestis>

¹⁶ K.Vain, U.Varblane. Eesti munatootmise üleminek kanade vabapidamissüsteemidele. Aruanne. Tartu Ülikool. Oktoober 2023. [Eesti munatootmise üleminek vabapidamissüsteemidele.pdf](#)

kahjustab või kõrvaldab mõne ettevõtlusega seotud tegevuse.¹⁷ Ettevõtlusvabaduse kaitseala on samuti riivatud siis, kui avalik võim mõjutab seda vabadust ebasoodsalt.¹⁸ Seega võib öelda, et munakanade puuris pidamise keeld riivab munatootjate vabadust valida endale majanduslikult sobiv ja tõhus tootmisviis ning võib kahjustada nende konkurentsipositsiooni.

Samas, Riigikohtu selgituse kohaselt annab PS-i § 31 teine lause seadusandjale suure vabaduse reguleerida ettevõtlusvabaduse kasutamise tingimusi ja seada sellele piiranguid. Ettevõtlusvabaduse piiramiseks piisab igast mõistlikust põhjusest.¹⁹ See põhjus peab tulenema avalikust huvist või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse vajadusest, olema kaalukas ja enesestmõistetavalt õiguspärane. Mida intensiivsem on ettevõtlusvabadusse sekkumine, seda mõjuvamad peavad olema sekkumist õigustavad põhjused.

Kuivõrd ettevõtlusvabadus on lihtsa seaduse reservatsiooniga põhiõigus²⁰, mis ei ole absoluutne, võib seda vabadust põhiseadusega kooskõlas ka piirata.²¹

Piirangu põhjus ei pea tingimata tulenema põhiseadusest, vaid selleks võib olla iga avalik huvi.²² Piirangu seadmisel tuleb jälgida, et see oleks demokraatlikus ühiskonnas vajalik ning et kasutatud vahendid oleksid proportsionaalsed soovitud eesmärgiga. Piirang ei tohi kahjustada seadusega kaitstud huvi või õigust rohkem, kui see on normi legitiimse eesmärgiga põhjendatav.²³

Proportsionaalsuse testi tegemisel tuleb välja selgitada vaba ettevõtlust piiravad eesmärgid, hinnata nende legitiimsust ja kaaluda nendega pörkuvaid huve. Ettevõtlusvabaduse piirang ei tohi kahjustada seadusega kaitstud huvi või õigust rohkem, kui seda saab põhjendada normi legitiimse eesmärgiga. Kasutatud vahendid peavad olema proportsionaalsed soovitud eesmärgiga.

Munakanade puuris pidamise keeldu võib pidada proportsionaalseks (sobiv, vajalik ja mõõdukas) seaduse eesmärgi suhtes järgmistel põhjustel.

Munakanade puuris pidamise keelu eesmärk

Üldistatult on munakanade puuris pidamiselt alternatiivsele pidamisviisile ülemineku põhjuseks ehk eelnõuga kavandatud piirangu eesmärgiks ühiskonnaliikmete enamiku tahe ehk avalik huvi tagada munakanade heaolu.²⁴ Eesti Konjunkturiinstituudi 2024. aastal tehtud uuringu põhjal on valmis 34% tarbijatest maksma enam, kui toote pakendil on looma heaolümärgise kleebis või loomade heaolu ja tervise info.²⁵ Lisaks on Eesti Maaülikool ja MTÜ Piimaklastri läbi viinud 2022. aastal veebiküsitluse elanikkonna veebipaneelis, kus on üle 70 000 liikme erinevatest riikidest. Küsitlus viidi läbi 4 riigis korraga (Saksamaa, Rootsi, Eesti ja Soome) ja tulemused näitasid, et loomade heaolu ja tervise aspektid on tarbijatel väga olulisel kohal.²⁶

Munakanade puuris, sealhulgas rikastatud puuris pidamise keelamist saab vaadelda analoogse piiranguna, mis kehtib Eestis juba 2012. aastast. Selleks piiranguks on munakanade rikastamata puuris pidamise keelamine põllumajandusministri 19. juuni 2003. a määruse nr 59 „Nõuded

¹⁷ Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 28. aprilli 2000. a otsus asjas nr 3-4-1-6-00, p 11

¹⁸ Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 16. detsembri 2013. a otsus asjas nr 3-4-1-27-13, p 44

¹⁹ Riigikohtu halduskolleegiumi 11. aprilli 2016. a otsus asjas nr 3-3-1-75-15, p 19

²⁰ Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtukolleegiumi 10. aprilli 2002. a otsus asjas 3-4-1-4-02, p 18

²¹ Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtukolleegiumi 17. märtsi 1999. a otsus asjas nr 3-4-1-1-99, p-d 13 ja 14

²² Justiitsministeerium. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2002, lk 81

²³ Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtukolleegiumi 17. märtsi 1999. a otsus asjas nr 3-4-1-1-99, p 13

²⁴ Veebileht Rahvaalgatus.ee <https://rahvaalgatus.ee/initiatives/1020-1%C3%B5petame-kanade-puurispidamise-eestis>

²⁵ Eesti Konjunkturiinstituudi uuring 2024 <https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2025-01/uuring-2024-ostueelistused.pdf>

²⁶ Eesti Maaülikooli ja MTÜ Piimaklastri uuring https://epkk.ee/wp-content/uploads/2021/09/Ants_Hannes_Viira_ettekanne_digipoore.pdf

kanade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele“ § 22 lõike 1 kohaselt. Nimetatud meede tugineb eelnimetatud põllumajandusministri määrusega üle võetud direktiivile 1999/74/EÜ. Loomade heaolu kaitse on EL-i üldisest huvist kantud õiguspärane eesmärk²⁷ ning see on osa EL-i põhiväärtustest²⁸. Loomade kaitse rajaneb ühiskonnaliikmete enamiku tahtel ehk avalikul huvil. EL-i toimimise lepingu artikli 13 kohaselt tuleb põllumajanduspoliitika rakendamisel pöörata täit tähelepanu loomade kui aistmisvõimeliste olendite heaolu tagavatele nõuetele.

Rikastatud puuris peetavate munakanade heaolutingimused on siiski puudulikud ja munakanade teatavaid vajadusi ei ole sellises puuris võimalik rahuldada²⁹, seetõttu tuleks nimetatud tingimuste parandamiseks eelistada alternatiivset pidamisviisi. Samas tuleb siiski säilitada tasakaal loomade heaolu ja tervise, majanduslike ja sotsiaalsete kaalutluste ning keskkonnamõju vahel. Tasakaal erinevate huvide ja väärtuste vahel saavutatakse toidumunade tootmisega tegelevate ettevõtjate jaoks piisava üleminekuaja tagamisega alternatiivsetele pidamisviisidele üleminekuks, asjakohaste riiklike toetusmeetmete kavandamise ning munakanade puuris pidamise keelu mõjude järelhindamise korraldamisega.

Proportsionaalsuse põhimõtte tuleneb PS-i §-st 11, mille kohaselt on õiguste ja vabaduste piirangud demokraatlikus ühiskonnas vajalikud. Proportsionaalsuse põhimõttele vastavust kontrollitakse kolmel astmel – kõigepealt põhiõigusi riivava abinõu sobivust, siis vajalikkust ja viimasena mõõdukust.

Munakanade puuris pidamise keelu sobivus

Sobiv on abinõu, mis soodustab piirangu eesmärgi saavutamist. Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta piirangu eesmärgi saavutamist. Sobivuse nõude sisuks on kaitsta isikut avaliku võimu tarbetu sekkumise eest. Munakanade puuris pidamise keeld on sobiv abinõu, sest soodustab kanade heaolu saavutamist. Üleminek rikastatud puuri kasutamisele alternatiivsele pidamisviisile võimaldab kanadel paremini rahuldada oma loomumaseid vajadusi (nt pinnase nokkimine, liivavannide võtmine, suurem liikumisvabadus, tiibade sirutamine), ent võib suurendada teatud haiguste ja negatiivsete käitumismustrite riske. Asjaomaseid riske on võimalik minimeerida toetavate loomakasvatustavade kasutuselevõttuga.³⁰

Munakanade puuris pidamise keelu vajalikkus

Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Munakanade heaolu oleks võimalik saavutada sama, kuid toidumunade tootmisega tegelevaid ettevõtjaid vähem koormava abinõuga juhul, kui selline keeld kehtestataks kogu EL-is.

EL-i ülene munakanade puuris pidamise keeld ei paneks Eesti toidumunade tootmisega tegelevaid ettevõtjaid ebasoodsamasse konkurentsiolukorda suurema osa teiste EL-i riikide toidumunade tootmisega tegelevate ettevõtjatega, kelle suhtes ei ole kehtestatud munakanade

²⁷ Kohtuotsused Viamex Agrar Handel ja ZVK, [C-37/07 ja C-58/06](#), EU:C:2008:18, punkt 22, ja Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers ja Andibel, [C-219/07](#), EU:C:2008:353, punkt 27.

²⁸ Komisjoni 15. veebruari 2012. a teatise nr [COM\(2012\) 6 final/2](#) Euroopa Parlamendile, Nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele loomade kaitset ja heaolu käsitleva Euroopa Liidu strateegia kohta aastateks 2012–2015 on välja toodud: „Loomade heaolu on laia avalikkust puudutav probleem. Loomade kohtlemine on seotud eetikaga ja see on osa liidu põhiväärtustest. Seega on oluline suhelda laste, noorte ja laia avalikkusega, et suurendada teadlikkust loomade austamisest ning edendada omanike vastutustunnet.”

²⁹ [Cages for hens must go, confirms EU scientific body | Compassion in World Farming](#)

³⁰ Euroopa Komisjoni Tervise ja toiduohutuse peadirektoraat. 2023. „Protection of the welfare of laying hens at all stages of production,“ https://food.ec.europa.eu/system/files/2023-03/aw_report-officalcontrols.pdf

puuris pidamise keeldu. Sellisel juhul ei tekiks ka olukorda, kus Eesti turu ujutavad üle teiste riikide puuris peetud munakanade toidumunad, mis sellise tootmisviisi tõttu on tunduvalt odavamad ja seega konkurentsivõimelisema hinnaga kui teisi pidamisviise kasutades toodetud toidumunad. Juhul, kui on olemas abinõu, mis on sobiv ja vähemalt sama mõjus, kuid põhiõigusi vähem kitsendav, siis tuleks eelistada sellist abinõu.

EL-is on väljatöötamisel eelnõu, millega soovitakse kehtestada munakanade puuris pidamise keeld kogu EL-is.³¹ Samas ei ole täpselt teada, millal selline keeld EL-i üleselt kehtestada kavandatakse. Seega ei ole praegu olemas abinõu, mis on sobiv ja vähemalt sama mõjus, kuid põhiõigusi vähem kitsendav kui eelnõus kavandatu.

Arvestades avalikku huvi ning ühiskonnas tekkinud tarbijate nõudlust alternatiivsel pidamisviisil toodetud munade järele, võivad nõudluse muutustele reageerinud ettevõtjad oma konkurentsipositsiooni hoopis tugevdada.³² Ühtlasi võivad tootmise ümberkorraldamiseks vajalikud investeeringud osutuda väiksemateks võrreldes nende ettevõtjate investeeringutega, kes on sunnitud investeeringud tegema EL-i õiguse rakendamiseks lühema üleminekuaja jooksul kui eelnõus kavandatud ja koos kõigi teiste liikmesriikide sarnases olukorras olevate ettevõtjatega. Eeltoodud põhjustel võib pidada üleminekut munakanade puuris pidamiselt alternatiivsele pidamisviisile Eestis sobivaks ja vajalikuks abinõuks.

Munakanade puuris pidamise keelu mõõdukus

Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt piirangu eesmärgi tähtsust. Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused. Seadus on proportsionaalne kitsamas tähenduses, kui kohaldatud meetmed on proportsionaalsed soovitud eesmärgiga, see tähendab, et piirangud ei tohi kahjustada kaitstud õigust rohkem, kui see on normi legitiimse eesmärgiga põhjendatav. Ettevõtlusvabaduse riive on antud juhul keskmine ning on normi legitiimse eesmärgiga põhjendatav. Munatootjatel keelatakse nn puurikanade pidamine, kuid alles jäävad kõik alternatiivsed pidamisviisid (õrrekanade, vabapidamisel kanade või mahepõllumajanduslikult peetavate kanade pidamine). Nagu juba eespool nimetatud, on loomade heaolu kaitse EL-i üldisest huvist kantud õiguspärane eesmärk ning see on osa EL-i ja seega ka Eesti kui EL-i liikmesriigi põhiväärtustest. Üleminekul alternatiivsetele pidamisviisidele on arvestatud sellega, et Eesti ettevõtjatele on tagatud piisav üleminekuajaks ning kavandada tuleb vajalikud riiklikud toetusmeetmed uutesse süsteemidesse investeerimise toetamiseks.

Seetõttu võib eespool toodud kaalutlustest lähtuvalt järeldada, et eelnõus kavandatud ettevõtlusvabaduse riive on isiku suhtes proportsionaalne ja põhjendatud.

Munakanade puuris pidamise keelamisega riivatakse lisaks ettevõtlusvabadusele ka omandipõhiõigust (PS § 32). Munakanade puuris pidamise keelustamine piirab munatootjate õigust oma ettevõtlusega seotud vara vabalt kasutada ja käsutada. Piirangud mõjutavad kaudselt nii maakasutust, linnukasvatushoonete inventari kui ka lindusid. Puurikanade pidamise keelustamisel ei saa munatootjad kinnisasja endisel viisil kasutada. Senise tootmismahu säilitamiseks on vajalik täiendava maa leidmine rentimise või ostmise näol. Munatootjate soetatud täiustatud puurid tuleb likvideerida. Ka on munatootjatel sisuliselt vajalik kanad asendada alternatiivmeetodil pidamisviisile sobilike munakanadega, kuna puuris peetav munakana ei sobi alternatiivmeetodil pidamise tingimustesse. Samas ei võta seadus munatootjalt õigust oma omandit (munakanu) vallata, kasutada ja käsutada, vaid üksnes reguleerib seda teatud

³¹ [ECI 'End the Cage Age' - European Commission](#)

³² K. Vain, U. Varblane. Eesti munatootmise üleminek kanade vabapidamissüsteemidele. Aruanne. Tartu Ülikool. Oktoober 2023. [Eesti munatootmise üleminek vabapidamissüsteemidele.pdf](#)

osas ning munatootjate jaoks on tagatud piisav üleminekuaeg ning kavandatakse riiklikud toetusmeetmed uutesse süsteemidesse investeerimise toetamiseks. Omandipõhiõiguse riive on antud juhul keskmine ning on samuti normi legitiimse eesmärgiga põhjendatav. Omandiõiguse puhul on tegemist samasuguse lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigusega nagu ettevõtlusvabadusegagi, mida võib kitsendada seadusega, rakendades seejuures erahuvi ja üldiste huvide tasakaalustamise ja proportsionaalsuse põhimõtteid. Eespool toodud kaalutlustest lähtuvalt võib järeldada, et ka eelnõus kavandatuga kaasnev omandiõiguse riive on isiku suhtes proportsionaalne ja põhjendatud.

Eelnõu kohaselt rakendub uute täiustatud puuridega loomapidamisehitiste kasutuselevõtmise keeld 2026. aastast ja munakanade pidamine puuris keelatakse täielikult alates 2035. aastast. Alates 2026. aastast rajatavad uued loomapidamishooned peavad olema ehitatud nii, et seal ei peeta munakanu puuris ning neis oleks võimalik pidada munakanu alternatiivset pidamisviisi kasutades.

Eelnõu § 1 punktidega 2 ja 3 muudetakse seaduse § 44 lõiget 6 ja § 48 lõiget 1² ning täiendatakse § 48 lõikega 1³.

Muudatustega § 44 lõikes 6 ja § 48 lõikes 1² antakse katseloomade kasutamise kohta loomkatse protokollide põhjal statistilise teabe kogumise, kontrollimise ja avaldamise ülesande täitmine ReM-ilt üle PTA-le. Kooskõlas direktiivi 2010/63/EL³³ artikli 54 lõike 2 nõuetega sätestatakse § 48 lõikega 1³ PTA-le tähtaeg EK-ile andmete esitamiseks.

Alates 2023. aastast korraldab PTA loomkatseprojekti loataotluste menetlemist, lõppenud loomkatseprojektide (edaspidi ka *projekt*) järelhindamist, annab nõuetekohase projektitaotluse põhjal loomkatseprojekti loa (edaspidi *luba*) taotletud projekti läbiviimiseks ja teostab riiklikku järelevalvet nende lubade alusel tehtavate loomkatsete nõuetekohasuse üle.

Loa omanik peab kehtiva õiguse kohaselt esitama iga eelmisel aastal tehtud või poolelioleva loomkatse kohta protokoll³⁴ ReM-ile. ReM-i ametnik kontrollib esitatud protokollide vorminõuete kohast täitmist ja võimaluste piires protokollidega esitatud andmete õigsust, teeb nende põhjal kokkuvõtte katseloomade kasutamise kohta loomkatsetes ning esitab statistilise teabe (protokollid ja koostatud kokkuvõtte) EK-ile igal aastal hiljemalt 10. novembriks. Samuti avaldatakse teave katseloomade kasutamise kohta ReM-i veebilehel (LoKS § 48 lg 1²). Samal ajal EK-ile andmete esitamisega muutuvad need andmed kättesaadavaks PTA-le. Kehtiva õiguse kohaselt on kujunenud olukord, kus lubade andmise ülesanne ning nende lubade alusel kasutatud katseloomade kohta statistilise teabe kogumise, kontrollimise ja avaldamise ülesanne on erinevate asutuste pädevuses.

Olukorra muudab keeruliseks asjaolu, et ReM-il pole juurdepääsu alates 2023. aastast välja antud loomkatseprojekti lubadele, sest selle teabe valdaja on PTA. Nimetatud lubade kohta on ReM-il vaja teavet üksnes loomanikelt loomkatse protokollide küsimiseks ja kontrollimiseks. PTA-lt saab vajalikke andmeid küsida ja nii on ka tehtud, kuid lubade kohta peavad praegu samu andmeid koondama ühtmoodi nii PTA kui ka ReM, mis tähendab, et asutustes täidetakse samu ülesandeid osaliselt topelt. Selline lahendus on ebaefektiivne ja raiskab ametnike aega. Samuti selgub esitatud loomkatse protokollidest teave loomkatsete tegemise ja katseloomade kasutamise kohta (nt teave loomkatse tegeliku raskusastme kohta), mis on vajalik PTA-le tema ülesannete täitmisel:

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv [2010/63/EL](#) teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta (ELT L 276, 20.10.2010, lk 33–79)

³⁴ See tähendab, et 2023. aastal tuleb esitada teave nende loomkatsetes kasutatud katseloomade kohta, kelle kasutamine loomkatses lõppes 2022. aasta jooksul, 2024. aastal nende loomade kohta, kelle kasutamine lõppes 2023. aasta jooksul jne.

loomkatseprojektide järelhindamise korraldamisel ning loomkatsete nõuetekohasuse üle riikliku järelevalve kavandamisel ja teostamisel.

Kuna nii ReM-il kui ka PTA-l puudub vahetu juurdepääs eelkirjeldatud ja nende ülesannete täitmiseks vajalikule teabele, võivad tekkida raskused kohustuste efektiivsel ja korrektsel täitmisel.

Loomkatse protokollide põhjal statistilise teabe kogumise, kontrollimise ja avaldamise ülesande täitmine antakse käesoleva muudatusega ReM-ilt üle PTA-le. Sellega korrastatakse riigiasutuste ülesannete jaotust (loomkatseprojektide kohta kogub, kontrollib ja avaldab esitatavat teavet sama asutus, kes annab lube ja teostab loomkatsete nõuetekohasuse üle ka riiklikku järelevalvet). Muudatuse tulemusel paraneb loomkatse protokollides esitatud andmete kontrollimise kvaliteet ja kogutavate andmete õigsus, sest riikliku järelevalve teostaja on paremini kursis nii antud lubadega, luba omavate isikutega kui ka nende lubade sisuga, sealhulgas selliste loas määratud tingimustega nagu loa kehtivusaeg ja loomkatseprojekti järelhindamise vajadus.

Õige teave katseloomade kasutamise kohta peab jõudma EK-i loodud kesksesse andmebaasi ja selle eesmärgi saavutamiseks on PTA-l andmete õigsust võimalik lihtsamalt kontrollida kui ReM-il. Samuti võib PTA saada riikliku järelevalve käigus uut teavet, mis võib statistilise teabe kogumisel ja kontrollimisel osutada oluliseks. Kuigi loomkatse protokollides teabe esitamise esmane eesmärk ei ole koguda andmeid riikliku järelevalve teostamiseks, on siiski tegu järelevalvet toetava teabega, mis võimaldab veenduda tehtavate loomkatsete nõuetekohasuses.

Eelnõu punktis 4 sätestatakse üleminekusäte (LoKS § 81¹ lg 15) munakanade puuris pidamise keelu kohaldamise kohta.

Üleminekusättes nähakse ette, et munakanade puuris pidamise keeldu ei kohaldata kuni 2035. aasta 1. jaanuarini nende loomapidajate suhtes, kes eelnõu seadusena jõustumise tähtpäeva seisuga juba tegelevad munakanade pidamisega täiustatud puurides. Täpsemalt on sätestatud, et LoKS §-s 4² sätestatud keeldu ei kohaldata kuni 2035. aasta 1. jaanuarini loomapidaja suhtes, kes peab 2026. aasta 1. jaanuari seisuga toidumunade tootmise eesmärgil kanu täiustatud puurides § 3 lõike 4 punkti 1 alusel kehtestatud nõuete kohaselt. Selline loomapidaja võib kuni 2035. aasta 1. jaanuarini jätkata kanade pidamisega täiustatud puurides.

Üleminekuperioodi vajaduse ja pikkuse soovitamisel on arvestatud asjaoluga, et toidumunade tootmisega tegelevad ettevõtjad kasutavad alates 2012. aastast uusi rikastatud puure, mille kasutus- ja tasuvusaeg on alles lõppenud (eeldatavalt 2023. aastal). Eestis munakanu pidavad ettevõtjad on selgitanud, et tehnoloogiate tasuvuse aeg on ligikaudu 10 aastat. Investeeringuid uude sisseseadesse või uute kanalate rajamiseks ning soetatud vara kasutus- ja tasuvusaja lõpuni kasutamata jätmist ei ole võimalik katta suurenevast müügitulust. Teistes EL-i riikides, kus on õigusaktiga keelustatud munakanade puuris pidamine, on ettevõtjatele antav üleminekuaeg olnud ligikaudu 10 aastat. Töökeskkonnana on puurivaba pidamine täiesti teistsugune ja eeldab seetõttu kanalas töötavatel inimestel vajalikke oskuste ja teadmiste omandamist, mistõttu peab linnukasvatussektor kohanema ka muutunud tööjõu vajadusega.

Puuris pidamise keelustamise pikk üleminekuaeg on tingitud asjaolust, et praeguseks on eelmise investeeringu (üleminek täiustatud puuride kasutamisele alates 2012. aastast) kasutus- ja tasuvusaeg just lõppenud (eeldatavalt 2023. aastal) ja ettevõtjatele kohe uusi kohustusi seada ei ole proportsionaalne. Ka toidumunade tootmisega tegelevad ettevõtjad on seisukohal, et 10 aastat on piisavalt pikk aeg, et plaanid ja investeeringud ellu viia, tagades sektorile sujuva ülemineku munakanade puurivabale pidamisele ning Eestis toidumunade tootjatele võrdne konkurents.

Kuna üleminekusäte on adresseeritud juba tegutsevatele loomapidajatele, siis see tähendab, et sellist üleminekuaega ei kehtestata nendele loomapidajatele, kes alles alustavad munakanade pidamisega alates 2026. aasta 1. jaanuarist. Munakanade pidamisega alustamise korral kohaldatakse LoKS §-s 4² sätestatud keeldu ning alates 2026. aasta 1. jaanuarist on keelatud ehitada või kasutusse võtta puuris pidamise tehnoloogial põhinevat loomapidamisrajatist. Uue loomapidamisettevõtte ja -ehitise rajamise korral puudub vajadus kehtestada pikk üleminekuaeg ning edaspidi on mõistlik kohe investeerida puurivaba pidamisviisi kasutamiseks vajalikku uude tehnoloogiasse

Eelnõu punktiga 5 täiendatakse seadust §-ga 81², milles nähakse ette LoKS §-s 4² sätestatud keelu mõjude järelhindamise kohustus.

Paragrahvi 81² lõike 1 kohaselt võtab ReM endale kohustuse analüüsida hiljemalt 2030. aasta 31. detsembriks LoKS §-s 4² sätestatud puuris pidamise keelu eesmärgi saavutamist ja rakendamisega kaasnenud mõjusid. Analüüsi tulemuste põhjal on võimalik üleminekuperioodi vajadusel pikendada või võtta meetmeid, mis aitaksid sektoril uute nõuetega kohaneda. Järelhindamine tehakse eelkõige selliste eelnõude jõustumise järel, millel on oluline mõju. Järelhindamise korraldamise juhendi kohaselt nähakse järelhindamiskohustus alati ette, kui olulise mõjuga seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus on jäetud kiireloomulisuse tõttu koostamata. Järelhindamise üldine eesmärk on mõjusam õigusloome. Mõjude hindamine loob eeldused, et õigusaktid avaldaksid ühiskonnas soovitud mõju³⁵.

Paragrahvi 81² lõikes 2 nähakse ette võimalus järelhindamise korraldamisest loobuda, kui EL-is on selleks ajaks vastu võetud liikmesriikidele adresseeritud EL-i õigusakt, millega keelatakse terves EL-is toidumunade tootmise eesmärgil munakanu puuris pidada. Juhul, kui kehtestatud on EL-i ülene munakanade puuris pidamise keeld, siis ei ole mõistlik enam järelhindamist korraldada, vaid tuleb ühtlustada riigisiseseid nõuded EL-i õigusaktis sätestatud nõuete ning tähtaegadega.

Eelnõu §-s 2 on sätestatud seaduse jõustumise tähtpäev.

Seaduse jõustumine on kavandatud 2026. aasta 1. jaanuaril, kusjuures munakanade puuris pidamiselt alternatiivsele pidamisviisile üleminek on kavandatud alates 2035. aasta jaanuarist. Loomapidaja, kes peab seaduse jõustumise tähtpäeva seisuga munakanu täiustatud puurides, võib kuni 2035. aasta 1. jaanuarini jätkata munakanade pidamisega täiustatud puurides.

Seaduse jõustumise tähtpäeva sätestamisel on arvestatud, et ettevõtjatel jääks piisavalt aega seaduses sätestatud õigustes ja kohustustes tehtavate muudatustega tutvumiseks. Samuti on arvestatud asjaoluga, et muudatused puudutavad ka katseloomade kasutamise kohta statistilise teabe kogumise, kontrollimise ja avaldamise ülesande üleandmist ReM-ilt PTA-le ning seda on otstarbekas korraldada uue kalendriaasta algusest arvates.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta seaduses kasutusele uusi mõisteid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

³⁵ Õigustloovate aktide mõjude hindamine: <https://www.justdigi.ee/oigusloome-arendamine/hea-oigusloome-ja-normitehnika/oigustloovate-aktide-mojude-hindamine>

Eelnõu § 1 punkt 1 on kooskõlas EL-i õigusega. Nõukogu direktiiviga 1999/74/EÜ, millega sätestatakse munakanade kaitse miinimumnõuded (EÜT L 203, 03.08.1999, lk 53),³⁶ on kehtestatud miinimumnõuded munakanade kaitsele. Nimetatud direktiivi artikli 13 lõikes 2 on sätestatud, et asutamislepingus sätestatud üldeskirju järgides võivad liikmesriigid oma territooriumil munakanade kaitseks säilitada või kohaldada selle direktiiviga sätestatutest rangemaid sätteid. Liikmesriigid teavitavad komisjoni kõikidest sellistest meetmetest.

Eelnõu § 1 punktidega 2 ja 3 kavandatud muudatus (katseloomade kasutamise kohta statistilise teabe kogumise, kontrollimise ja avaldamise ülesande täitmise üleandmine PTA-le) ei piira sihtrühmade põhiõigusi, mis on sätestatud PS-is. EL-i ega rahvusvaheline õigus ei näe ette nõudeid selle kohta, milline asutus igal aastal loomkatse protokollidega saadud teavet kogub, kontrollib ja EK-ile esitab. Protokollide esitamisega seonduvat reguleerivad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/63/EL teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta (ELT L 276, 20.10.2010, lk 33–79)³⁷ ning komisjoni rakendusotsus (EL) 2020/569, millega kehtestatakse ühtne vorm ja sisu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/63/EL (teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta) kohase teabe esitamiseks liikmesriikide poolt ja tunnistatakse kehtetuks komisjoni rakendusotsus 2012/707/EL (ELT L 129, 24.04.2020, lk 16–50)³⁸. Kavandatud muudatus on kooskõlas EL-i ja rahvusvahelise õigusega.

6. Seaduse mõjud

6.1 Olulise mõjuga muudatus: munakanade puuris pidamise keelustamine (eelnõu § 1 punkt 1).

Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri” § 46 lõikes 1 loetletud mõju valdkondadest ei kaasne kavandatud muudatustega otseseid ja olulisi mõjusid riigivalitsemisele, infotehnoloogiale ja infoühiskonnale ega siseturvalisusele. Mõjude analüüsis käsitletakse muudatustega kaasnevaid otseseid mõjusid järgmistele valdkondadele: sotsiaalne mõju ja mõju majandusele (koos *sotsiaalmajanduslik mõju*), keskkonnamõju, mõju riigikaitsele ja välissuhetele ning mõju regionaalarengule.

6.1.1 Sotsiaalmajanduslik mõju

Munakanade puuris pidamise keelustamisel on suur sotsiaalne mõju ja ka majanduslik mõju, mida omavahel tihedalt seotuse tõttu käsitletakse käesoleva eelnõu puhul ühiselt sotsiaalmajandusliku mõjuna.

Eestis peetakse selgelt suurem osa munakanu ehk 81% munakanu puurides. Euroopa Liidus peetakse ligikaudu 40% kanadest rikastatud puurides ja 40% õrrel, vabapidamisel on 15% ja mahepidamisel ligi 7% kanadest. Teistest liikmesriikidest suurima kanade vabapidamise osakaaluga on Iirimaa (48%), Prantsusmaa (32%), Austria (31%) ja Saksamaa (27%).³⁸ Võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega on Eesti esikolmikus puurikanade pidamise maksimaalse võimekuse poolest, mis näitab meie loomaheaolu silmas pidavate pidamisviiside mahajäämust.

Võrreldes muu Euroopa Liiduga on Eestis ühes loomapidamisettevõttes peetavate munakanade koguarv küll väiksem ja võiks eeldada, et seeläbi on ka heaoluga seonduvaid muresid vähem. See

³⁶ Euroopa Nõukogu direktiiv [1999/74/EÜ](#), millega sätestatakse munakanade kaitse miinimumnõuded (EÜT L 203, 03.08.1999, lk 53–57)

³⁷ Komisjoni rakendusotsus (EL) [2020/569](#), millega kehtestatakse ühtne vorm ja sisu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/63/EL (teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta) kohase teabe esitamiseks liikmesriikide poolt ja tunnistatakse kehtetuks komisjoni rakendusotsus 2012/707/EL (ELT L 129, 24.04.2020, lk 16–50)

³⁸ https://agriculture.ec.europa.eu/farming/animal-products/eggs_en#marketmonitoring

eeldus pole osutunud kõigi tootjate puhul siiski tõeks ja riiklikud regulatsioonid (sh käesolev eelnõu) ja riiklik järelevalve peavad paremini tagama, et toodetud toit vastab toiduohutuse, kvaliteedi ja loomade heaolu standarditele. Nimetatud standarditele vastamine vähendab võimalust toidu saastumise riskiks ja võimalikke muid probleeme toiduohutuse valdkonnas ning võimaldab arvestada elanikkonna kasvanud teadlikkusega ja ootusega loomade heaolu parendamiseks.

Tänapäeval on ka ühiskonna teadlikkus toiduainete tootmise kvaliteedi, turvalisuse ning eetiliste aspektide osas kõrgem kui kunagi varem. Euroopa Liidus usuvad ligi 77% tarbijatest, et loomade heaolu tõstvad täiendavad muudatused on vajalikud (2007). Eurobaromeetri küsitlusele (2005, üle 24 000 vastuse 15-st EL-i liikmesriigist) vastanutest enamik oli seisukohal, et nende riigi põllumajanduspoliitika pöörab liiga vähe tähelepanu loomade heaolule ning võrreldes lehmade ja sigade pidamisega peetakse halvemaks just munakanade olukorda.

Tarbijakäitumise uurimisel on pandud suurt rõhku hoiakute uurimisele, kuna see on üks teguritest, mis võimaldavad tarbija käitumist mõningal määral ette näha ning seeläbi kujundada või muuta toodet või turundustegevust. Suur hulk erinevaid taustatunnuseid (tarbija enda tunnused ja iseloom, amet ja töö liik, majanduslik olukord, elustiil) võivad mõjutada kaudselt inimese käitumist. Tarbija eelistusel puudub selgelt ühene definitsioon ning selle kujunemine ning mõõtmine on keerukas. Mitmetes uuringutes on tarbijad leidnud, et neid ei ole piisavalt informeeritud erinevate kanapidamise viiside kohta ning tarbijate teadmised sellest, mida erinevad pidamisviisid endast kujutavad, olid väga madalad. Enamik tarbijatest on aga seisukohal, et loomade heaolust sõltub otseselt toote kvaliteet. Kuna vähene tähelepanu pööramine loomade heaolule vähendab sageli ka tootlikkust, toote kvaliteeti ning kasumlikkust, on mitmeid eetilisi, majanduslikke ning toiduohutust puudutavaid põhjuseid loomade heaolule tähelepanu pööramiseks.

Kanade pidamisviisid on olnud aktuaalne teema nii Eestis kui välismaal. Eestis on pakkunud kõneainet Talleggi tibusid ning loomakaitsjate aktsioon, mille käigus survestati Rimi kaubandusketti loobuma puurikanade munade müügist (2017, 2018). Puurikanade munade kasutamisest loobumisest on maailma tasandil andnud teada ka suurettevõtted nagu Nestlé, Unilever, Sodexo, General Mills ja Kellogg Company (K.Kaalma, 2018³⁹). Läti ja Põhja-Euroopa kõige suurem munatootja AS Balticovo on sisenenud Eesti turule. AS Balticovo toodab aastas üle 700 miljoni muna pea 3 miljoni kanaga, ettevõttes on 330 töötajat, aastakäive on 102 miljonit eurot ja 70% toodangust eksporditakse. 2027. aastal plaanivad nad loobuda kanade puuris pidamisest.⁴⁰ Leedu üks suuremaid munatootjaid, Groward Group, on võtnud sama eesmärgi liikuda järgnevatel aastatel puurivaba munatootmise suunas, nagu ka mitmed munatootjad Poolas. See tendents tähendab, et Eesti turule hakkab jõudma suures koguses vabapidamise kanade mune. Eesti munatootmise probleemiks on kohalike tootjate vähesus, kes suudaksid tagada piisava koguse vabapidamisel kanade mune, mistõttu on Eesti tootjatel oht kaotada oma turuosa, kui nad kiiresti ei kohane. Munatootjate hinnangul on probleemiks ka rahvusvahelised kaupluseketid, kes on otsustanud üle minna puurivaba muna müügile, aga soovivad mune osta väga odavalt. Siinkohal on vaja on pidada läbirääkimisi tarneahelas osapoolte vahel, et tagada tootjale õiglane hind.

Poliitilistest faktoritest on oluline mõju Euroopa Liidu kesktasandil tehtavatel otsustel, mis mõjutavad Eestis puurikanade pidamist ja nende munade müümist. Euroopa Liit on hakanud üle vaatama kõik loomaheaolu käsitlevad õigusakte, lisaks on algatatud petitsioon „End the Cage Age“ ja on tellitud uued teadusarvamused ja riskihinnangud Euroopa Toiduohutusametilt (EFSA). Euroopa riikidest on munakanade pidamise rikastatud puuris keelustanud Luksemburg,

³⁹ K. Kaalma, „Tarbijate hoiakud ja eelistused erineva pidamisviisiga kanade munade suhtes“, Tallinn 2018

⁴⁰ <https://www.balticovo.lv/lv/par-mums>

Austria, Saksamaa (täielik keeld alates 2025. aastast), Taani (täielik keeld alates 2035. aastast), Tšehhi (täielik keeld alates 2027. aastast), Šveits ja Belgia regioon Valloonia (täielik keeld alates 2028. aastast). Kolm munade suuremat importiiki (Läti, Leedu, Poola) ei ole munakanade puuris pidamist keelustanud, küll aga EL-i suuruselt teine munatootja Saksamaa on vastu võtnud juba vastava otsuse.

Saksamaal sai munakanade puuride pidamise protsess alguse tarbijate ja loomaheaolu organisatsioonide ja poliitikute kokkuleppel, mille tulemusena võeti 2016 vastu tänaseni kehtiv õigusakt. Kogu protsess puuride keelustamiseks algas Saksamaal juba 2000ndate aastate alguses. 1.jaanuariks 2010 keelustati täiustamata puuride kasutamine. Alates 2001. aastast on protsess liikunud puuride keelustamise suunas. 2011 ja 2012. aastatel jäi protsess pooleli, kuid 2016 otsustati, et täiustatud ehk konventsionaalseid puure võib munakanade pidamiseks kasutada kuni 31.12.2020. Puurisüsteemid, mida kasutatakse nõ väikeseks grupiviisiliseks pidamiseks (põrandapinda munakanale 800 cm², allapanu õrred ja grupipesad) on lubatud kasutada kuni 31.12.2025. Seadusesse on sisse kirjutatud, et erandjuhul, pädeva asutuse otsusega võib täiustatud puure kasutada kuni 31.12.2028.⁴¹

Eestis moodustab linnukasvatuse toodangu väärtus põllumajanduse majandusharu toodangust ~5%. Põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrgu (FSDN) andmetele on Eestis keskmisel linnukasvatusega tegeleva ettevõtte põllumajanduslikku maad suhteliselt vähe, keskmiselt 9–10 hektarit, millest ~80% renditakse.

Olulisemad sektori majanduslikud näitajad: 31. detsembri 2022. aasta seisuga on sellised ettevõtjad, kes on äriregistris märkinud oma üheks tegevusalaks kodulinnukasvatuse (EMTAK-i kood 01471) ning kes PRIA andmete järgi tegelevad munakanade pidamisega, Eestis kokku 44. Nende kogukäive oli 21,35 miljonit eurot, kogukasum 426 tuhat eurot, töötajate arv valdkonnas kokku 118, keskmine töötajate arv munatootmisega tegelevas ettevõttes oli 3 töötajat.

Eesti nelja suurima munatootja (Dava Foods AS, Linnu Talu OÜ, Eesti Muna OÜ ja OÜ Sanlind) käive moodustab 2022. aasta andmete järgi munatootmise sektoris 88% kogu sektori müügikäibest. Puurikanade mune toodetakse Eestis neljas ettevõttes: Dava Foods AS, Linnu Talu OÜ, Eesti Muna OÜ ja OÜ Sanlind (Dava Foods AS-is ja Eesti Muna OÜ-s peetakse ainult puurikanu, Linnu Talu OÜ ja OÜ Sanlind peavad lisaks puurikanadele ka õrrekanasid ja vabapidamisel kanasid). Linnu Talu OÜ planeerib puurikanade pidamisest loobuda 2027. aastaks.⁴²

21. oktoobri 2024. aasta seisuga on PRIA andmetel teavitatud 1674 tegevuskohta, kus peetakse munakanu. Puuris peetavaid munakanu on 18 tegevuskohas, lindlas peetakse munakanu 20 tegevuskohas ja vabalt peetakse munakanu 129 tegevuskohas ning mahepõllumajandusliku munatootmisega tegeletakse 50 tegevuskohas. Ülejäänud tegevuskohad ei ole oma pidamisviisi määratlenud. Suurima kaaluga (1570-nes tegevuskohas) on 1–100 munakanaga tootmine, 101–500 munakana on 58-s tegevuskohas, 500–1000 munakana 9-s tegevuskohas, 1000–10 000 munakana 13-nes tegevuskohas, 10 000–20 000 munakana 11-nes tegevuskohas, 20 000–50 000 munakana 6-s tegevuskohas ja 50 000–57 000 munakana 7-s tegevuskohas. Seega on suurem osa Eestis peetavatest munakanadest kodumajapidamistes peetavad munakanad. Muudatus mõjutab peamiselt 18-nes tegevuskohas peetavaid munakanu, mis kuuluvad neljale ettevõtjale: Dava Foods Estonia AS, OÜ Linnu Talu, Osaühing Sanlind ja Eesti Muna OÜ.⁴³

Munakanade arvukus on Eestis olnud langustrendis. Munejate kanade koguarv Eestis oli Statistikaameti andmetel 2024. aasta lõpus ligi 580 000. Tõenäoline on, et kui kohaldatakse

⁴¹ <https://www.gesetze-im-internet.de/tierschnutztv/index.html#BJNR275800001BJNE001409119>

⁴² Eesti munatootmise üleminek kanade vabapidamissüsteemidele, 2023, Tartu ülikool RAKE

⁴³ PRIA kaardirakendus munakanu pidavate ettevõtete ülevaate saamiseks: <https://kls.pria.ee/kaart/>

munakanade puuris pidamise keeldu, siis munakanade arvukus langeb, kuna see toob kaasa suurema tootmispinna vajaduse või samal tootmispinna jätkates väiksema munakanade karja. Munade tootmine, mis 2019. aastal linnuhaiguste puhangute tõttu veerandi võrra vähenes, on neljal järjestikusel aastal (2020–2023) tõusnud, kuid ei ole jõudnud samale tasemele nagu oli aastatel 2014–2018, mil keskmine munatoodang aastas oli 203 miljonit muna. Eesti munatootmine, mis veel 2000. aastate alguses suutis katta kogu riigi vajaduse, on viimasel ajal oluliselt langenud, suurendades sõltuvust impordist, peamiselt Lätist ja Leedust. 2023. aastal toodeti Statistikaameti andmetel 178,6 miljonit muna, mida on 6% rohkem kui aasta varem. Keskmine munatoodang kana kohta oli 2023. aastal 299 tükki. Munadega isevarustatuse tase Eestis on alla 60%.

Eesti tootjad konkureerivad oluliselt suuremate Euroopa Liidu tootjatega. Eestis peetakse 0,2% EL-is peetavatest munakanadest, mis näitab, et Eesti munaturg on EL-i ühisturul väga väike ja ei saa selle tõttu muna tootmise omahinda kujundada. Ühisturul kaubeldes ei saa odavama tooraine importi keelustada, sest see on EL-i aluslepingu vastane. Oluline on tarbija teavitamine, et kodumaist õiglase hinnaga toodangut ostes tõuseb nii ettevõtjate investeringuvõimekus kui ka munatoodang ning seeläbi ka munadega isevarustatus.

2023. aastal olid Euroopa suurimad munatootjad ja turu mõjutajad Prantsusmaa, Saksamaa, Hispaania, Itaalia, Poola ja Holland. Suure tootmisvõimsusega riigid toodavad rohkem madala hinnaga mune ekspordiks, mis võib põhjustada väiksema isevarustatuse tasemega riikide turgudel toodangu ülepakkumise ja viia hinnad alla ning pikema aja jooksul põhjustada isegi tootjate turult väljumise. Statistikaameti andmetel tuleb Eesti munade impordist ~90% Lätist ja Leedust ning 7% Poolast. Eesti munade ekspordist ligi kolmandik viiakse Läti ja Saksamaale, viiendik Leetu ja Norrasse. Viimastel aastatel on kasvanud nii imporditavad kui eksporditavad munakogused, seejuures import oluliselt rohkem. Otse kohalikult tootjalt osteti Eesti Konjunktuuriinstituudi andmetel 2024. aastal 12% kanamunadest. Lisaks inimtoiduks kasutatavatele munadele imporditakse suures mahus munatooteid (munapulber, erinevad munamassid), mida kasutatakse toiduainetööstuses.

Muna hinnal on oluline mõju ostuotsusele. Eestis on toimunud kiire toiduainete kallinemine ja tarbija on väga hinnatundlik. Toidu hinda on Eesti Konjunktuuriinstituudi andmetel ostuotsuse väga tähtsa tegurina esile tõstnud 7%-punkti rohkem vastanuist (2024. a 71%; 2022. a 64%) ja sooduspakkumisi 5%-punkti rohkem vastanuist (2024. 70%; 2022. a 65%).

Jaekettides on müügiks puurikanade, õrrekanade ja vaba- või mahepidamiskanade munad, mille müügihind on erinev. Eesti tarbija ostab kõige soodsama hinnaga muna (18 senti puuris peetava kana muna). Õrrel peetava ja vabalt peetava kana munad on kallimad (vastavalt 21 senti ja 28 senti). Kõik nimetatud munahinnad on langustrendis. Jaekaubanduse hindade põhjal on tõusnud ainult mahemunade hind – 2024. aastal maksis see keskmiselt 42 senti, 2023. aastal 38 senti tükk. Eesti Konjunktuuriinstituudi andmetel on Eestis kodumaiste nii tava- kui ka mahemunade jachinnad imporditud munade hindadest ~20% kõrgemad. RAKE arvutuste järgi võiks puurikanade pidamisest loobumisel munakarbi (10 tk) keskmine hinnatõus hinnanguliselt olla 0,6 eurot karbi kohta.

Eestis on vähe põhjalikumalt uuritud tarbija eelistuste ja loomade heaolu seoseid. Ameerika Ühendriikides viidi nelja aasta jooksul läbi uuring (2015)⁴⁴, milles uuriti munakanade pidamisviisi potentsiaalset mõju toiduohutusele, keskkonnale, kanade tervisele ning heaolule, töötajate tervisele ja ohutusele ning munatoodangu taskukohasusele tarbija jaoks. Leiti, et igal pidamisviisil on omad eelised ning puudused. Kanade liikumisruumi suurenedes suurenes kanade üldine heaolu, kuna neil oli rohkem võimalusi erinevateks loomuumasteks käitumisviisideks nagu

⁴⁴ <https://www2.sustainableeggcoalition.org/final-results>

õrrel istumine, pesitsemine, lendamine või tolmus suplemine. Kuigi kanadel esines kõigi pidamisviiside puhul terviseprobleeme, siis negatiivse aspektina oli kanade suremus linnumajas vabalt pidamisel kahekordne, samuti vabapidamine oli oluliselt kulukam ning tömahukam, võrreldes puuris pidamisega suurenesid kulud 30-40%. Veel ühe Ameerika Ühendriikides läbi viidud uuringu (2015)⁴⁵ tulemuste põhjal oli enam kui kolmandiku vastanud tarbijate jaoks kanamunade hind olulisim valikukriteerium, mistõttu on tootja seisukohalt tähtis hoida kulud madalad. Samas olid enam kui pooled vastajad nõus, et kanade pidamine puurides vähendab kanade heaolu ning enam kui 85% vastajaist olid nõus maksma täiendavalt kana heaolu tõstvate lisade, näiteks puurivaba pidamismeetodi ning väljas viibimise võimaluse eest.⁴⁶

2018. aastal avaldatud magistritöö „Tarbijate hoiakud ja eelistused erineva pidamisviisiga kanade munade suhtes“⁴⁷ raames viidi Eesti elanike seas läbi küsitlus (393 vastanut) ja kõige eelistatuma pidamisviisiga munad olid vabapidamiskanade munad, mille valisid 41% vastajatest. Eelistus puudus 26% vastajatest, mahepõllumajanduslike kanade mune eelistas osta 18% vastajatest, õrrekanade mune 8% ning puuris peetavate kanade mune 1% vastajatest. Kanamunade valikul oli 42% vastaja hinnangul kõige olulisem kanade üldine heaolu ning kanade pidamisviis. 23% hindas kõige olulisemaks muna hinda. Ligi pool vastajatest on nõus maksma kõrgemat hinda kanamuna eest, mille tootmisel pannakse rõhku kanade heaolule, 27% vastajatest oleks valmis ostma kallimat muna kanade heaolu tagamisel. 35% vastanutest väitis, et eelistab neid ettevõtteid või kauplusekette, kes on otsustanud puurikanade munadest loobuda ning müüvad või kasutavad oma toodetes ainult vabapidamis- või õrrekanade mune. Suurem osa vastajatest oli seisukohal, et puurikanade munade müügist loobumine on vajalik, 49% vastajatest nõustus väitega täielikult ning 16% oli pigem nõustus.

Eesti Konjunkturiinstituudi uuringu „Toidukauba ostuotsuse mõjutegurid 2004–2024“⁴⁸ järgi (1225 vastanut) pidas 20% vastanutest väga tähtsaks loomade heaolu tingimusi, suurimate ostuotsuse mõjutajatena on välja toodud maitset, värkust, kvaliteeti, soodsat hinda; väike tähtsus ostuotsusel on mahedal, kohalikul ning väiketootja toidukaubal. Vastanutest tarbis kodumaiseid kanamunasid hinnanguliselt 79% ja importmune 5%, samas kõik tarbijad ei uuri pakenditelt täpselt toote päritolu infot. 51% vastanutest ei oleks kodumaise toidukauba eest nõus maksma kõrgemat hinda võrreldes importtoidukaubaga, 28% oleks kõrgema hinnaga nõus, 21% ei osanud hinnangut anda (2022. aastal vastavalt 51%, 27% ja 22%). Seega oleks kodumaiste toidukaupade eest nõus maksma kõrgemat hinda veidi üle neljandiku vastanuist, kui toode selle tulemusena paraneb, see tendents on suurim noorte 18–29 aastaste vanusegrupis. Võib eeldada, et tervisetrendide ja loomade heaolu teadvustamist silmas pidades kõrgema hinna maksmise valmidus suureneb tulevikus veelgi. 2024. aasta uuringus avaldas valmisolekut maksta kõrgemat hinda looma heaolumärgise või loomade heaolu ja tervise infoga toote eest 34% vastanuist, kuni 10% rohkem oli valmis maksma 26% vastanuist, 11–20% 5% vastanuist, 21–50% 2% vastanuist ja 51% kuni kaks korda rohkem 1% vastanuist. Sellekohane valmidus oli kõige suurem üle 2000 euro kuu netosissetulekuga (pereliikme kohta) vastanul.

Oluline on tarbijate teavitamine, kuna ilma selleta toimub ostuotsus eelkõige toote hinna põhjal. Turg on üha enam liikumas vastutustundlikuma kaubanduse poole nii tarbijate kui ettevõtjate teadlikkuse kasvades, samuti on kasvamas õrrekanade ja vabapidamisel kanade munade müük.

Investeeringuvajadus ja kulud

Hinnangud investeerimisvajaduse kohta on riigiti väga erinevad, sõltudes olemasolevast taristust, turutingimustest, ehitushindade tasemest jm teguritest. Investeeringute täpset mahtu on Eestis

⁴⁵ <https://krex.k-state.edu/server/api/core/bitstreams/100b0d39-bea4-40e1-b9b9-00a81ee6e63c/content>

⁴⁶ <https://digikogu.taltech.ee/en/Download/3d031090-cf6e-429b-9563-a1b6fac177c1>

⁴⁷ <https://digikogu.taltech.ee/en/Download/3d031090-cf6e-429b-9563-a1b6fac177c1>

⁴⁸ <https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2025-01/uuring-2024-ostueelistused.pdf>

keeruline hinnata. Läti suurim munatootja AS Balticovo planeerib vabapidamisele üleminekuks 2027. aastaks investeerida 30 miljonit eurot. Eesti munatootmise sektori investeeringud on FSDN andmebaasi põhjal suurenenud viimastel aastatel, samas väike valim ei anna terviklikku pilti.

Munatootmisega tegelevate ettevõtjatega tehti intervjuud ülemineku hindamiseks puurikanade pidamiselt õrrekanade pidamisele. Mõjude arvutamisel on aluseks võetud FSDN andmebaasi linnukasvatuse tootmistüübi (tootmisprofiililt rohkem munatootmise suunitlusega) keskmised näitajad. Selleks, et minna üle rikastatud puuris munakanade pidamiselt munakanade pidamisele õrrel, on tootjatel võimalik kas sisustada vanad loomapidamishooned ümber või ehitada uued. Olemasoleva kanala uus sisseseade 50 000 kanale maksab ettevõtjate hinnangul 700 000 eurot, millele lisanduvad muud investeeringud nagu söötmissüsteem ning kütte- ja ventilatsiooniseadmed. Uue munakanapidamisettevõtte rajamine maksab 50–55 eurot kana kohta, seega 50 000 kohaga kanala rajamine maksab 55 eurot kana kohta ja koguinvesteeringuna 2,7 miljonit eurot. Eesti suurimal munatootjal on ~300 000 lindu, seega kujuneks investeerimisvajaduseks ~17 miljonit eurot. Ettevõtjate hinnangul on samal territooriumil võimalik õrrekanu pidada ~30% vähem kui kanu puuris pidades, püsikulud oleks seeläbi 10–15% suuremad. Tootmise tasuvuse arvutused näitavad (eeldusega, et kanade arvu vähenemisel toodang väheneb), et saadav toodangu ühikuhind on 10% kõrgem ja selle kaudu on võimalik kompenseerida suurenenud kulusid.

2023. aasta seisuga oli Eestis kokku puurikanu üle 500 000, seega oleks koguinvesteering suurusjärgus 25–30 miljonit eurot, mida tuleb korrigeerida ehitushinnaindeksi muutumisega.

Oluline mõjutegur, mis mõjutab üleminekut alternatiivsetele pidamisviisidele, on tingimused munakanade pidamiseks nii õrrel kui ka vabapidamisel. Alternatiivsete pidamisviiside puhul saab samal pindalal pidada umbes poole vähem kanu, mis tähendab, et munatoodangu mahu säilitamiseks peavad munatootjad laiendama tootmispinda. See võib omakorda tähendada vajadust osta juurde maad ning ehitada uusi kanalaid. Üheks majanduslikuks mõjuteguriks on seega krundihinnad Eestis ning sobivate kruntide olemasolu.⁴⁹

Linnukasvatustes on suur tasustatud tööjõu osakaal ~85% (FSDN keskmine ~60%) ning linnukasvatustes töötajatele makstav töötasu on võrreldav FSDN tegevusalade keskmisega. Siiski töötab sektori ettevõtetes keskmiselt kolm töötajat, kogu tööjõud on 118 inimest 2022. aasta seisuga. Tööjõu suurendamine ja spetsialiseerumine võivad olla ettevõtte vaates vajalikud tegevused, et tagada loomade heaolu ja tootmisprotsesside tõhusus. Töötajatele tuleb pakkuda koolitust uute süsteemide, protsesside ja tervisega seotud riskide tundmiseks, mis on seotud vabapidamise ja mahetootmisega. Töökeskkond võib olla tolmune, mõjutades inimeste tervist – loomapidamisruumides ei saa viibida nii pikka aega kui puuris pidamise korral on võimalik, hukkunud lindude leidmine ja munade korjamine vabaltpidamise alal on tööjõumahukas.

Linnukasvatustes nagu ka teistes põllumajanduslikes tootmistüüpides mõjutavad tootmise kogukulusid üldine turuolukord, tööjõukulu, sööda hind, haiguspuhangud ja ravikulud, riiklike aktsiiside muutused (elekter, kütus, maamaks), jaekettide hinnapoliitika, toetused ning mitmed muud kaudkulud. Mitmed neist (sööda hinna kujunemine, võimalikud haiguspuhangud jm) on prognoosimatud ja võivad konkreetselt aastal kaasa tuua suure finantskoormuse tootjatele ning olla suuremad kuluallikad kui planeeritud investeeringud tootmistüübi muutmiseks. Selge ülemineku lõppaja seadmisel on ettevõtjal võimalik oma investeeringuid ajatades planeerida ja vähendada finantskoormust. Üleminekul kanade vabapidamisele võib osutada vajalikuks riigi poolne tugi uute hoonete rajamiseks, sisustamiseks ja töötajate koolitamiseks vajalikuks sammuks.

⁴⁹ Eesti munatootmise üleminek kanade vabapidamissüsteemidele, 2023, Tartu ülikool RAKE

Tehtav muudatus mõjutab kaudselt ka teisi ettevõtjaid ning nende toodete hindasid, kuivõrd kanamunad on sisendiks nende toodangule. Muudatus võib soodustada välismaiste odavamate munade ostmist. Mune kasutavad oma toodetes nii toidutööstused kui ka teised töötlevad tööstused vähemal määral (nt ravimi-, kosmeetika-, keemiatööstus jt). Kohalik tarbija ja tööstus ostab odavamat toitu ja toorainet, samamoodi toimub see aga ka teiste toiduainete puhul, kuna suurt mõju avaldab toiduainete üldine kõrge hinnatase (sh selle käibemaks) ning elanikkonna ostujõud. Ettevõtjad otsivad võimalusi kulude optimeerimiseks ja tooraine on üks võimalus seda teha, aga samas teised tootmiskulud avaldavad tihti suuremat mõju toote lõpphinnale. Üldiselt on tarbijate ostujõudu aidanud hoida netosissetulekute tõus ja säästude kasutuselevõtt.

Vaadates põllumajanduses toomiseks tehtavate kulude struktuuri, siis keskmisena suurim osatähtsus on loomasöödal (~35%), väetistel (~10%), energial (~10%) ning põllumajanduslikel teenustel, muudel kaupadel ja teenustel (~kolmandik). Loomasööd odavnes 2023. aastal keskmiselt 6%, mis tulenes eelkõige söödateravilja hinna odavnemisest.⁵⁰ Põllumajandusettevõtetes moodustas energiakulu 2022. aastal kogukuludes ~7% (sh 28% elekter, 67% kütus, 5% muud küttes), energia on viimastel aastatel teinud läbi olulise hinnatõusu Eestis. Arvestatav kuluallikas on gaas, mida kasutatakse põllumajanduses 1,5%, toiduaine- ja joogitööstuses 7,6%; vedelgaasi vastavalt 5,3% ja 6,9% kogu kasutuses olevast mahust. Majanduslangus koos tööpuuduse tõusuga vähendab nõudlust erinevate kaupade ja teenuste järele nii Eestis kui teistes riikides. Seega võib kulude jaotuse ja tarbija käitumise põhjal väita, et muna hinna suurim mõjutaja ei ole pidamisviisidesse tehtav investeering.

Arvestades avalikku huvi ning ühiskonnas tekkinud tarbijate nõudlust alternatiivsel pidamisviisil toodetud munade järele, võivad nõudluse muutustele reageerinud ettevõtjad oma konkurentsipositsiooni hoopis tugevdada. Tootmise ümberkorraldamiseks tehtavad vajalikud investeeringuid on võimalik ülemineku perioodil ajatada, muutes finantskoormuse ettevõtjatele väiksemateks, võrreldes olukorraga, kus ettevõtjad on sunnitud investeeringud tegema EL-i õiguse rakendamiseks lühema perioodi jooksul. Riik peab olema valmis sekkuma, et toetada munatootmise investeeringuid üleminekuperioodil ja kohalike munade iseseisvatust parandamist. Ettevõtete investeeringuvõimekust saab parandada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) kaasabil.

Üleminekuaja pikkus sõltub mitmetest muutujatest, nagu palju munakanu on ühes ettevõttes, millised on juba tehtud investeeringud jne, ning selle pikendamise võimalikku vajadust tuleb hinnata enne üleminekuaja lõpptähtaega.

Ühise põllumajanduspoliitika perioodi 2023–2027 (edaspidi *ÜPP*) meetmete abil on võimalik linnupidajatel taotleda järgmisi toetusi: 2025. aasta mais avaneb sekkumine „Perioodi 2023–2027 põllumajandusettevõtja keskkonna- ja kliimapolitiika eesmärkide saavutamise investeeringutoetus“, mille eesmärk on soodustada põllumajandustootmises ressursitõhusust, vähendada põllumajandustootmisest kaasnevat keskkonnamõju ning jäätmete ja heitmete teket ning suurendada loomade heaolu ja bioohutust, kus toetatakse tegevusi, mis panustavad vähemalt ühte järgmisesse prioriteeti:

1) kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine; 2) vee- ja õhukvaliteedi parandamine; 3) elurikkuse ja muldade kaitse; 4) loomade heaolu suurendamine; 5) bioohutuse suurendamine koos loomade heaolu suurendamisega.

Toetust saab taotleda äriseadustiku tähenduses ettevõtja, kes on põllumajandustootja ja kelle omatoodetud põllumajanduslik müügitulu on taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastal vähemalt 10 000 eurot, kuid müügitulu ülempiiri sätestatud ei ole.

Toetuse maksimaalne suurus kogu strateegiakava perioodi jooksul on 1 mln eurot ja loomakasvatusehitise ehitamise korral 1,5 mln eurot ühe taotleja kohta. Toetust antakse kuni 50% toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest, loomakasvatusehitise ehitamiseks kuni 60%

⁵⁰ Põllumajanduse, kalanduse, maaelu ja toiduainetööstuse ülevaade 2023, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium

tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest. Toetatavad on näiteks nii uute loomakasvatushoonete ehitamine kui olemasolevate rekonstrueerimine või laiendamine ehitusseadustiku kohaselt. Samuti on toetatavad näiteks loomakasvatushoonetele kliimaseadmete soetamine (ventilaatorid, jahutavate ventilatsioonisüsteemide ehitamine) ja näiteks loomakasvatushoone ruumide, veokite ja haagiste pesemise ja desinfitseerimise seadmete soetamine, loomakasvatushoonet ümbritsevale territooriumile sisenemiseks pääsra rajamine (statsioonarsed desomatid, väravasüsteemid inimestele, veokitele jne), väljaspoole loomakasvatushoonet korjuse hoiustamiseks enne kahjutustamisele viimist mõeldud ala rajamine (loomsete jäätmete konteineri soetamine, konteineri aluse platsi asfalteerimine, betoneerimine või muul viisil lekkekindlaks muutmine, ala tarastamine). Sekkumises sätestatud hindamiskriteeriumid ja eelarve jagunevad viie tegevusvaldkonna vahel, kusjuures sea- ja kodulinnukasvatus moodustavad omaette tegevusvaldkonna.

Sügisel 2025.a. avaneb sekkumine 2.5 „Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine“, mille eesmärk on toetatavate tegevuste, sealhulgas vara ajakohastamise kaudu, suurendada väikeste põllumajandusettevõtjate konkurentsivõimet selleks, et aidata kaasa mitmekesise põllumajandusettevõtte struktuuri säilimisele, sealjuures põllumajandusliku tegevusega alustamisele. Toetuse taotlejaks saab olla äriseadustiku tähenduses ettevõtja, kes tegeleb põllumajanduslike toodete tootmisega ja kelle omatoodetud põllumajanduslike toodete müügitulu oli taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastal vahemikus 10 000 eurot kuni 250 000 eurot. Toetuse maksimaalne suurus ühe taotleja kohta on 100 000 eurot strateegiakava perioodil. Toetust antakse kuni 85% toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest.

Järgmise ÜPP perioodi, ehk aastateks 2027–2031 sekkumised on hetkel väljatöötamisel ja sektoriga arutamisel.

6.1.2 Keskkonnamõju

Kohalik munatootmine toetab riigi majandust, luues töökohti põllumajandussektoris ja sellega seotud tööstusharudes ning vähendab transpordist tingitud süsinikujalajälge.

Tulenevalt alates 2035. aastast kohalduvast munakanade puuris pidamise keelust võib uute lindlate ehitamisega kaasneda oluline keskkonnamõju. Munatootmisega kaasnev keskkonnamõju sõltub kanade aretusest (sh vanus ja kehamass munema hakkamisel), söödaväärindusest, hoonete mikrokliimast, sõnnikumajandusest, tootmistsükli veetarbest alates söödatootmisest lõpetades toodangu realiseerimisega. Puuris peetavad kanad vääringdavad sööta kõige efektiivsemalt, tibude arengut mõjutab rohkem aretus kui pidamisviis. Eestis peab hoidma kanala sisetemperatuuri üle 18°C, kuid Eesti keskmine õhutemperatuur on 7°C – loomakasvatushoonete keskkonnamõju võib Eestis sõltuda rohkem ventilatsiooni- ja kütelahendustest, sest meie loomulik ilmastik munatootmiseks ei sobi.

Uue lindla ehitamisel tuleb silmas pidada, et kanade asustustihendus peab ühes loomapidamishoones olema väiksem kui senini. Vabapidamisel peetavate munakanade lindlasse mahub umbes 20% vähem linde. Seetõttu võib uue pidamiskoha rajamine olla keeruline. Viimastel kordadel, kui ettevõtjad on soovinud ehitada uusi lindlaid, ei ole ükski kohalik omavalitsus olnud nõus seda oma territooriumile lubama^{51,52}. Üleminekul puurivabale pidamisele tuleb järgida rangemaid regulatiivseid nõudeid, mis hõlmavad loomade heaolu, keskkonnakaitset ja toiduohutuse standardeid. Üks tegur, mis mõjutab munatootmist, on temperatuur. Vajalik on investeerida ventilatsioonisüsteemi, mis vajadusel jahutab või soojendab loomapidamisruume. Loomapidamishoones on vajalik säilitada optimaalne temperatuur, et munatootmine ei väheneks.

⁵¹ <https://www.pollumajandus.ee/uudised/2018/11/30/vaimela-suurkanala-projekt-variseb-pormu>

⁵² <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/87784841/arendaja-loobus-vaimelasse-suurkanala-rajamisest-cestisse-pole-ju-voimalik-midagi-suurt-ehitada>

Seega võib märkimisväärsed mõju keskkonnale avaldada õhku paisatava ammoniaagi kogus (lisandub ka tolm), müra ventilatsiooniseadmetest ja sõnniku ladustamisega seonduv oht. Eestis ei ole võimalik pidada kanu nii, et munatootmine vastaks Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2023/2465⁵³ järgi „vabalt peetavate kanade munade“ tootmise nõuetele. Selleks, et mune võiks märgistada kui „vabalt peetavate kanade munad“, ei tohi linnud viibida siseruumides kauem kui 16 nädalat. Seega oleks tarvilik luua alad, kus linnud saaksid liikuda. 50 000 munakana jaoks oleks vajalik ligikaudu 20 hektari suurune ala. Sellistel suurtel aladel oleks oluline mõju keskkonnale. Negatiivseid keskkondlikke mõjusid on võimalik leevendada, võttes kasutusele erinevaid keskkonnavalaseid kontrollstrateegiaid.

Üleminek rikastatud puuridelt alternatiivsetele pidamisviisidele (õrrekanad, vabapidamisel kanad või mahepõllumajanduslikult peetavad kanad) võimaldab kanadel paremini rahuldada oma loomumomente vajadusi (nt pinnase nokkimine, liivavannide võtmine, suurem liikumisvabadus, tiibade sirutamine), ent võib suurendada teatud haiguste ja negatiivsete käitumismustrite riske. Vastavaid riske on võimalik minimeerida toetavate loomakasvatusepraktikate kasutuselevõttuga. Võrreldes rikastatud puurides peetavate munakanadega on alternatiivsete pidamisviisidega peetavatel munakanadel väiksem risk haigestuda Salmonella (salmonelloosi põhjustava) bakteriga. Üleminek alternatiivsetele pidamisviisidele võimaldab vähendada ka loomapidamise intensiivsust⁵⁴.

6.1.3 Mõju riigikaitsele ja välissuhetele

Riigikaitse seisukohast on äärmiselt oluline tagada toidujulgeolek. Praeguses olukorras on Eesti munadega iseseisvustase tase küllaltki madal (alla 60%). Isevarustus on üks toiduga varustatuse tugisammas. Munade tootmine on väga kontsentreerunud tegevusala, kus Eesti neli suuremat tootjat annavad ~90% toodangust. Põllumajanduse majandusharu toodangust moodustab linnukasvatuse toodangu väärtus ~5%. Statistikaameti andmetel toodeti 2020. aastal Eestis 159,3 miljonit muna, mida on küll 3% rohkem kui 2019. aastal, kuid kokku tarbiti 313,6 miljonit muna. 2023. aastal toodeti 178,6 miljonit muna, kuid tarbimine oli jätkuvalt suurem kui tootmine. Kavandatav muudatus võib seada munadega iseseisvustase Eestis suuremasse ohtu, aga seda võib teha ka juba muutunud turuolukord, kus paljud Euroopa Liidu liikmesriigid on kas juba keelustanud või keelustamas kanade puuris pidamise, samuti suured munatootmis- ja toiduainetööstusettevõtted ning jaeketid. See annab Eesti munatootjatele selge signaali, et üleminek kanade vabapidamisele on vajalik ning riigi poolt antav üleminekuaeg võimaldab ettevõtjatel investeringuid paremini juhtida. Samuti on riik valmis panustama täiendavalt ettevõtjate investeringute toetamisse ja üleminekuperioodi pikendamaks, kui selgub selle vajalikkus.

EL-is vaadatakse üle kõik loomade heaolu käsitlevad õigusaktid. Lisaks on algatatud petitsioon „End the Cage Age“⁵⁵ ning tellitud on uued teadusarvamused ja riskihinnangud EFSA-lt.

6.1.4 Mõju regionaalarengule, sealhulgas linna-, maa- ja rannapiirkondadele

Mõju regionaalarengule võib „Mõjude hindamise kontrollküsimustiku ptk 9“ raames oluliseks lugeda, sest muudatuste rakendamise mõju on linna- ja maapiirkondades erinev.

Eestis on munatootmine koondunud nelja suurema ettevõtja kätte, kes annavad ligikaudu 90% sektori käibest. Need tootmised asuvad peamiselt Lõuna-Eestis. Maapiirkondades on töajõu leidmine küllaltki keeruline, kuigi palgatase antud tootmissektoris on kõrgem kui mujal

⁵³ https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2465/oj

⁵⁴ Eesti munatootmise üleminek kanade vabapidamissüsteemidele, 2023, Tartu ülikool RAKE

⁵⁵ https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/eci/eci-end-cage-age_en

põllumajandussektoris. Munakanade puuris pidamise keelustamisega võib tekkida olukord, kus tootmisesse on vajalik palgata rohkem spetsiaalselt koolitatud inimesi, mis võib suurendada tööjõukulu. Ettevõtjad võivad vajaliku tööjõu leidmiseks sisse tuua võõrtööjõudu, mis aga ei paku tootjale püsivat kindlustunnet ning võib mõju avaldada tootmise kvaliteedis ning lindude heaolus.

6.2 Väheolulise mõjuga muudatus: katseloomade kasutamise kohta statistiliste andmete koondamise ülesande üleandmine ReM-ilt PTA-le (eelnoü § 1 punktid 2 ja 3)

Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri” § 46 lõikes 1 loetletud mõju valdkondadest ei kaasne kavandatud muudatusega otseseid ja olulisi mõjusid sotsiaalvaldkonnas, mõju infotehnoloogiale ja infoühiskonnale, mõju haridusele, kultuurile ja spordile, keskkonnale, riigikaitsele ja välissuhetele, siseturvalisusele ega regionaalarengule. Mõjude analüüsis käsitletakse üksnes muudatustega kaasnevaid otseseid mõjusid majandusele ja riigivalitsemisele.

6.2.1 Mõju majandusele

Loomkatseprojekti loa omanikud, kes peavad loomkatse protokolle (statistilisi andmeid) esitama, on peamiselt ülikoolide juures tegutsevad teadlased. Aastatel 2019–2023 on antud 113 loomkatseprojekti luba ligi 50 erinevale isikule. Nende viie aasta jooksul on küsitud protokolle igal aastal kokku keskmiselt 35 loaomanikult (hinnanguline mõjutatud isikute arv aastas) ja keskmiselt 66 loomkatseprojekti kohta (luba antakse kuni viieks aastaks ja protokolliga küsitakse andmeid iga aasta kohta, mille vältel luba kehtib). Loaomanikud aastate jooksul suures osas kattuvad.

Loomkatse protokollide vormistamisele või selle esitamisele ei kohaldata lisanõudeid. Muutub vaid asutus, kellele protokoll esitada. Muudatusega ei kaasne majanduslikke mõjusid sihtrühmale ega mõju halduskoormusele.

6.2.2 Mõju riigivalitsemisele

2025. aasta jaanuari alguse seisuga on katseloomade kaitse valdkonnaga hõlmatud tegevused seotud ühe PTA ametniku tööülesannetega. ReM-is kuuluvad katseloomade kaitse valdkonnaga seotud tegevused ühe ametniku tööülesannete hulka. Muudatusega ei kaasne lisakulu riigieelarvest, kuna ülesanded jaotatakse ümber ReM-i valitsemisalas. Seega puudub mõju nii riigi kui ka ReM-i valitsemisala eelarvele. Muudatusega ei kaasne tulusid. Muudatus on väheste mõjuga ning ebasoovitavate mõjude risk puudub.

ReM-i vastutuses olevate tööülesannete hulk väheneb minimaalselt, sest tegu on vähest ajakulu nõudva ülesandega. Hinnanguliselt kulub igal aastal üks kuni kaks nädalat ehk maksimaalselt 40–80 tundi loomkatse protokollidega seotud tegevustele. 2024. aastal kulus tööülesande täitmiseks kokku ligi 30 tundi. Muudatus ei mõjuta ReM-i palgakulu ega personali arvu. Ministeeriumi põhiülesannete täitmises muudatusi ei tehta.

Muudatuse tulemusena suureneb PTA töökoormus vähesel määral, kuid see ei mõjuta palgakulu ega personali arvu. PTA-le lisanduvad järgmised ülesanded: loomkatse protokollide esitamiseks loaomanikele meeldetuletuste saatmine, esitatud protokollide loa tingimustele vastavuse kontrollimine, protokollide üleslaadimine EK-i andmebaasi, liikmesriigi kohta ingliskeelse kokkuvõtte koostamine (etteantud vormil) ja selle üleslaadimine EK-i andmebaasi, eestikeelse kokkuvõtte koostamine (vabas vormis) ning avaldamine PTA veebilehel. EK-i andmebaasist saab välja võtta ülevaateid ja võrdlusi varasemate aastatega, mis lihtsustab ettenähtud kokkuvõtete tegemist ja olukorra analüüsimist võrreldes varasemaga.

Aastas kulub protokollidega seotud tööülesannete täitmisele kõige rohkem kaks nädalat ehk kokku kuni 80 tundi tööd. See tööaeg jaotub ära kuni kümne kuu peale, sest tähtaeg loomkatse protokollide ja katseloomade kasutamise kohta kokkuvõtte esitamiseks Euroopa Komisjonile on igal aastal 10. november. Eestikeelse teabe avaldamiseks kindlat tähtaega ei ole, kuid LoKS-i sõnastust tõlgendades tuleks seda teha aasta lõpuks. PTA põhiülesannete täitmises muudatusi ei tehta.

7. Rakendusaktid

Muudetavad rakendusaktid

Munakanade puuris pidamise keelustamisega seoses tuleb osaliselt kehtetuks tunnistada põllumajandusministri 19. juuni 2003. a määrus nr 59 „Nõuded kanade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele“.⁵⁶

Nimetatud põllumajandusministri määrmuses nähakse rakendusakti kavandi kohaselt ette rakendussätteid, mille kohaselt alates 2026. aasta 1. jaanuarist ei tohi loomapidaja toidumunade tootmise eesmärgil peetavate kanade, sealhulgas munakanade ning munakanadeks kasvatatavate kanatibude ja noorkanade pidamisega alustamise korral nende pidamiseks ehitada ega kasutusele võtta sama määrmuse §-s 11 kirjeldatud täiustatud puuri. Loomapidaja, kes tegeleb 2026. aasta 1. jaanuari seisuga toidumunade tootmise eesmärgil kanade, sealhulgas munakanade ning munakanadeks kasvatatavate kanatibude ja noorkanade pidamisega määrmuse §-s 11 kirjeldatud täiustatud puurides, võib jätkata nende pidamist täiustatud puurides kuni 1. jaanuarini 2035. a. Paragrahvis 11 sätestatud nõuded munakanade pidamise kohta täiustatud puurides on kavandatud kehtetuks tunnistada alates 1. jaanuarist 2035. a.

Rakendusakti kavand on esitatud seletuskirja lisa 1.

8. Seaduse jõustumine

Seaduse jõustumine on kavandatud 2026. aasta 1. jaanuaril. Munakanade puuris pidamiselt alternatiivsele pidamisviisile üleminek on rakendussätte kohaselt kavandatud 2035. aasta 1. jaanuaril.

Seaduse jõustumise tähtpäeva sätestamisel on arvestatud, et munakanade pidamisega tegelevatele ettevõtjatele jääks aega seaduses sätestatud õigustes ja kohustustes tehtud muudatustega tutvumiseks. Uute regulatsioonide jõustamiseks tuleb ette näha mõistlik aeg, mille jooksul adreassaadid saavad uute normidega tutvuda ning oma tegevuse vastavalt ümber korraldada. Seaduse jõustumise ajal tegutsevate munatootjate jaoks on kavandatud vajalik üleminekuaeg asjakohases rakendussättes. Samuti on arvestatud, et muudatused on seotud ka katseloomade kasutamise kohta statistilise teabe kogumise, kontrollimise ja avaldamise ülesande üleandmisega ReM-ilt PTA-le ning seda on otstarbekas korraldada uue kalendriaasta algusest arvates.

9. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu teistkordseks kooskõlastamiseks seoses Vabariigi Valitsuse vahetumisega Justiits- ja Digiministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Siseministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile.

⁵⁶ [RT I, 25.11.2021, 12](#)

Kuna eelnõu sisaldab toote nõuetele vastavuse seaduse tähenduses tehnilisi norme, teavitatakse sama seaduse § 43 lõike 1 kohaselt sellistest normidest Euroopa Komisjoni ja Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriike. Vabariigi Valitsuse 29. septembri 2010. a määruse nr 140 „Kavandatavast tehnilisest normist, infoühiskonna teenusele kehtestatavast nõudest ja teenuse osutamise nõudest teavitamise kord ning teavitamist koordineeriva asutuse määramine” § 3 lõike 1 kohaselt on Eesti Vabariigis teavitamist koordineerivaks asutuseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Eelnõu edastatakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile edasiseks menetlemiseks.
